

ОГЛЯД ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ¹

У статті розглянуто питання професійної адаптації ветеранів як ключового елементу успішної реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя. Окреслено досвід Сполучених Штатів Америки, Європейського Союзу, Німеччини, Франції та Великобританії з метою визначення ефективних практик підтримки ветеранів, які можуть бути адаптовані до українського контексту. Основна увага приділена правовим і організаційним аспектам політики щодо ветеранів, включаючи законодавче забезпечення та участь державних і недержавних організацій в досліджуваній сфері.

Зроблено висновок про наявність розгалуженої системи підтримки ветеранів у США, основу якої складає діяльність Департаменту у справах ветеранів (VA). Окрема увага звернута на функціонування Апеляційного суду США за позовами ветеранів (CAVC). Визначено, що створення подібного спеціалізованого судового органу може виявитися доцільним рішенням для України з метою ефективного захисту прав ветеранів у післявоєнний період.

Відзначена відсутність єдиного загальноєвропейського законодавства щодо ветеранів у Європейському Союзі. Разом з тим наголошено на діяльності панєвропейських недержавних організацій в окресленій сфері, таких як Європейська конфедерація ветеранів. Розглянута правова та інституційна база ветеранської політики в окремих держав-членах ЄС, а саме у Німеччині та Франції.

Особливу увагу приділено досвіду Великобританії, яка претендує стати країною з найрозвиненішою системою підтримки ветеранів. Наголошено, що наявність стратегічного підходу до ветеранської політики, зокрема через План дій Стратегії ветеранів на 2022-2024 роки, забезпечує довгострокову правову визначеність для ветеранів та підвищує ефективність державної політики.

Підкреслено, що професійна адаптація ветеранів є важливою передумовою для успішного післявоєнного відновлення України та збереження економічної активності ветеранів. Використання іноземного досвіду, зокрема створення спеціалізованих судових органів, розробка національних стратегій підтримки ветеранів та активне залучення недержавних організацій, може стати предметом подальшої дискусії, направленої на пошук оптимального шляху для побудови ефективної системи підтримки ветеранів в Україні.

Ключові слова: державна підтримка, соціальна політика, реінтеграція, післявоєнне відновлення

Постановка проблеми. Професійна адаптація ветеранів є ключовим елементом успішної реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя. Забезпечення ветеранів можливістю застосовувати свої навички та досвід у мирному середовищі не лише сприяє їх особистому розвитку, але й підвищує економічну стабільність та соціальну гармонію в країні. В контексті ширшої системи підтримки ветеранів, професійна адаптація відіграє важливу роль у забезпеченні їхнього добробуту та довгострокового успіху.

На саміті Мінветеранів «Шлях ветерана від військової служби до цивільного життя» [1], що відбув-

ся в Києві в травні цього року, було оголошено, що на сьогодні до Єдиного державного реєстру ветеранів війни внесено близько 1,2 млн осіб. Разом з тим прогнозується, що після завершення війни, включно з членами родини, їх кількість зросте до 5-6 млн осіб. При цьому статистика Українського ветеранського фонду демонструє, що серед опитаних військовослужбовців переважають особи середнього віку: так, частка респондентів віком 18-25 становить 2,88%; 26-35 років – 27,13%; 36-45 років – 42,76%; 46-60 років – 25,41%; кількість респондентів віком старше 60 років становить 1,82% усіх опитаних [2].

¹ Статтю підготовлено у межах теми фундаментального дослідження «Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни», РК УкрІНТЕІ № 0123U104874, 2024 рік

На основі цих даних можливо обґрунтовано стверджувати, що після завершення війни більша частина ветеранів становитиме економічно-активний прошарок населення, який буде потребувати державної підтримки для реінтеграції до цивільного життя, але натомість зможе принести самій країні користь в якості активних суб'єктів національної економіки. Збереження та розвиток цього потенціалу є критично-важливим як для післявоєнного відновлення України, так й для усталення соціальної справедливості по відношенню до захисників.

Враховуючи тривалість та масштаби війни, з якою зіштовхнулася Україна, важко віднайти країну, чий досвід виявився би релевантним та застосовним до актуальних реалій. Хоча всі держави мають спеціальне законодавство, присвячене підтримці військовослужбовців, політика підтримки ветеранів війни, як правило, сфокусована на ветеранах Другої світової війни, чий середньостатистичний портрет відрізняється від ветеранів сучасних збройних конфліктів, або ж локальних конфліктів, що вирізняються меншою інтенсивністю (а отже меншим впливом на загальну соціально-економічну картину держави, меншою тривалістю відриву від основного робочого місця тощо). Незважаючи на це, дослідження іноземного досвіду є важливим кроком для вивчення ефективних практики, які можуть бути адаптовані та застосовані до українського контексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню законодавчого забезпечення підтримки ветеранів війни приділяли увагу такі вітчизняні дослідники як В. П. Кохан, А. С. Колісник, О. В. Шаповалова, В. І. Швердіна, Т. Захаріна, В. К. Малолітнева, Р. А. Джабраїлов. Іноземний досвід на прикладі США досліджувала М. Базаєва. Разом з тим у вітчизняних працях не вистачає комплексного огляду іноземної політики щодо підтримки ветеранів та їх реінтеграції у цивільне життя.

Метою статті є узагальнене окреслення іноземного досвіду з питань підтримки ветеранів на прикладі США, ЄС, Німеччині, Франції та Великобританії та віднайдіння потенційно-корисних для України рішень.

Виклад основного матеріалу.

1. Досвід Сполучених Штатів Америки. З історичної перспективи політика щодо ветеранів у США бере свій початок ще з колоніальних часів. За цей час вона еволюціонувала від точкових заходів, спрямованих на розв'язання найбільш нагальних проблем, до комплексної системи спеціалізованих програм підтримки військовослужбовців, завдяки яким ветерани можуть бути повноцінно включеними у цивільне життя після звільнення зі служби [3].

Тривалий час Континентальний Конгрес (згодом Конгрес США) та окремі Штати мали різну політику

з надання пільг ветеранам війни. Ситуація змінилася, коли в 1930-му році Конгрес США об'єднав федеральні установи та програми надання пільг ветеранам, створивши Адміністрацію ветеранів, пізніше названу Департаментом у справах ветеранів (Department of Veterans Affairs, VA).

VA й у наші дні залишається основним органом, відповідальним за реалізацію політики щодо ветеранів. Разом з тим серйозною проблемою цієї інституції тривалий час залишалась відсутність спеціального нагляду за її діяльністю, аж доки у 1988 році для виправлення цієї ситуації не було утворено Апеляційний суд США за позовами ветеранів (U.S. Court of Appeals for Veterans Claims, CAVC).

Врахування потенційної кількості ветеранів в Україні та завантаженості судів загальної юрисдикції дозволяє висунути припущення, що забезпечення належного захисту прав українських ветеранів також потребуватиме створення спеціалізованого судового чи наглядового органу.

Особливості законодавчої системи США, що відноситься до англо-американської правової сім'ї, зумовлює те, що частину «veteran law» складають не лише федеральні акти Сенату та акти окремих штатів, а й практика CAVC, що утворює прецедентне право. Щодо релевантного законодавства, яке регулює професійну адаптацію ветеранів, то одним з прикладів є Закон про пільги ветеранам і перехідний період S.2248 [4], Закон про підтримку ветеранів у сфері STEM [5], Закон про розвиток малого бізнесу ветеранів [6], Закон про Навчання високозатребуваним ролям для вдосконалення Закону про зайнятість ветеранів [7] тощо. Таким чином, законодавство США націлене на спрощення перехідного періоду між військовою службою та цивільним життям та в залежності від планів ветерана забезпечує підтримку здобутті актуальних навичок, затребуваних на сучасному ринку праці або ж у відкритті власного бізнесу.

Втім, незважаючи на великий обсяг регулювання та значний досвід США з ведення військових дій після завершення Другої світової (зокрема війни в Кореї, В'єтнамі, Перській затоці, Афганістані, Іраку та ін.), деякі дослідники та юристи, дотичні до сфери ветеранського права, проводять аналогії сьогоденного правового полі з Диким Заходом, щоб описати простір, часто позбавлений відповідних правових прецедентів та побудований на мінливому ґрунті [8]. Така характеристика демонструє, який шлях ще належить здійснити Україні при розбудові власної системи підтримки ветеранів.

2. Досвід Європейського Союзу. Оскільки Європейський Союз є наднаціональним політико-економічним утворенням, яке не має власної армії, в ньому відсутнє єдине комплексне законодавство, що стосується ветеранів. Таким чином, кожна країна-

член ЄС врегульовує відповідні питання на національному рівні через власну систему соціального забезпечення та пільг для своїх ветеранів. Загальним фундаментом для цього слугують загальновизнані правові акти, такі як Хартія Європейського Союзу про основні права чи Європейська соціальна хартія. Остання, зокрема, передбачає зобов'язання держави забезпечити право людей з інвалідністю на соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства, безкоштовні і ефективні служби професійної орієнтації тощо.

Разом з тим Міжнародний європейський рух (European Movement International), що є найбільшою пан'європейською мережею національних та пан'європейських організацій, включає у себе Європейську конфедерацію ветеранів [9]. Заснований в 1948 році для сприяння миру, демократії та європейської інтеграції, Міжнародний європейський рух об'єднує європейське громадянське суспільство, роботодавців, профспілки, неурядові організації, політичні партії, місцеві органи влади та наукові кола, щоб створити платформу для заохочення та сприяння активній участі громадян і зацікавлених сторін з перетинаючихся секторів у розробці європейських рішень для спільних проблем.

Європейська конфедерація ветеранів, що є членом зазначеного руху, об'єднує 83 ветеранських федерацій та груп й налічує близько 90 000 членів. Її цілі включають у себе об'єднання ветеранів і постраждалих від війни з метою співпраці для збереження миру та забезпечення поліпшення їх житлових умов; боротьбу з неправдивою і тенденційною інформацією, а також з діями, що суперечать єдності ветеранів, які служать Європі тощо.

3. Досвід Німеччини. З історичної перспективи на формування німецької політики щодо ветеранів та врахування нею сучасних викликів та стандартів вплинули такі військові конфлікти XX та XXI століть як Боснійська війна, війна у Косові, війна в Афганістані та участь у міжнародних миротворчих місіях.

На державному рівні завданням підтримки ветеранів у Німеччині займаються два міністерства: Міністерство оборони (Bundesministerium der Verteidigung [10], BMVg) та Федеральне міністерство праці та соціальних питань (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, BMAS). Варто відзначити, що практика покладання повноважень у сфері ветеранської політики на Міністерство оборони є розповсюдженою практикою та буде простежуватися й в наступних розглянутих прикладах.

Певну роль у підтримці ветеранів у Німеччині відіграють також недержавні організації та асоціації ветеранів, що лобіюють інтереси ветеранів, пропонують різні програми підтримки та співпрацюють з урядовими установами для покращення умов життя ветеранів. Однією з таких організацій є Німецька

асоціація ветеранів (Deutscher BundeswehrVerband) [11], що позиціонується як позапартійна та фінансово незалежна установа. Вона представляє інтереси приблизно 200 000 своїх членів з усіх питань служби, соціального та пенсійного законодавства. Однак до її лав включені не тільки ветерани, а й діючі військовослужбовці, резервісти, цивільні та допоміжні члени Бундесверу тощо.

Тривалий час окрема увага була сфокусована на жертвах Першої та Другої світових воєн, чий правовий статус регулювався Законом про допомогу жертвам війни (Gesetz über die Versorgung der Opfer des Krieges або Bundesversorgungsgesetz) [12]. Однак з 1-го січня 2024-го року названий законодавчий акт було інтегровано до 14-ї книги Особливої частини Соціального кодексу (Sozialgesetzbuch Vierzehntes Buch - Soziale Entschädigung - (Vierzehntes Buch Sozialgesetzbuch - SGB XIV).

Соціальна підтримка для сучасних військовослужбовців врегульована в Законі щодо піклування про колишніх військовослужбовців Бундесверу та їхніх утриманців (Gesetz über die Versorgung für die früheren Soldaten der Bundeswehr und ihre Hinterbliebenen) [13]. Разом з тим варто підкреслити, що даний акт не зосереджується саме на «ветеранах війни», а стосується колишніх військовослужбовців загалом.

Запропоновані названим актом види підтримки включають у себе підтримку інтеграції у професійне життя протягом 7 років після закінчення служби (стажування, перекваліфікації, консультації та семінари тощо). Окрім того, військовослужбовці з періодом служби 12 років мають гарантії щодо працевлаштування на державну службу, для чого отримують «сертифікат інтеграції» на державну службу за заявою. Нарешті, роботодавця може бути надана субсидія до 24 місяців на оплату праці колишніх військовослужбовців з періодом служби понад 20 років. Окрім того, законом передбачені чисельні випадки виплат одноразових компенсацій (наприклад, одноразову перехідну допомогу при звільненні зі служби; одноразову компенсацію, якщо військовослужбовець «наражається на особливу небезпеку» під час виконання службових обов'язків тощо тощо).

4. Досвід Франції. З історичної перспективи на формування політики Франції щодо ветеранів після Другої світової війни вплинув досвід участі в таких збройних конфліктах як Перша індокитайська війна, Алжирська війна, війна в Перській затоці, а також численні миротворчі місії в Африці та на Близькому Сході,

Основним законодавчим актом, що регулює питання соціального забезпечення ветеранів у Франції, є Кодекс військових пенсій по інвалідності та потерпілих від війни (Code des pensions militaires

d'invalidité et des victimes de guerre, CPMIVG) [14]. Водночас його характерною рисою є диференціація підтримки на окремі й доволі вузькі категорії, такі як «В'язні В'єтні», «Компенсація за амебіаз для солдатів, які служили в Північній Африці», «Жертви військових у материковій частині Франції, які отримали тілесні ушкодження, пов'язані з війною в Алжирі», «Жертви полону в Алжирі» тощо. Варто відзначити, що хоча раніше названий акт мав пільги щодо професійної реабілітації, працевлаштування та податкових пільг, які могли допомогти у реінтеграції колишніх військовослужбовців, наразі вони скасовані. На сьогодні кодекс переважно зосереджено на соціальних виплатах, медичній допомозі тощо, хоча в ньому залишаються пільги щодо зарезервованого працевлаштування в органах державної та місцевої влади й відповідних установ. Окремі пільги містяться й в інших нормативно-правових актах, таких як Кодекс соціального страхування (Code de la sécurité sociale) [15], однак без фокусу на реінтеграції.

Головним органом, відповідальним за реалізацію політики щодо військовослужбовців та ветеранів, є Міністерство Збройних Сил та його окремі структурні підрозділи та посадові особи. Так, Державний секретар Міністра Збройних Сил, відповідальний за ветеранів та пам'ять (Secrétariat d'État auprès du ministre des armées, chargé des anciens combattants et de la mémoire) [16]. До його повноважень, зокрема, входить участь у підготовці та впровадженні заходів, які демонструють визнання нацією тих, хто постраждав від війни та зовнішніх операцій; забезпечення зміцнення зв'язку армія-держава; реалізацію політики пам'яті учасника бойових дій; діалог із зацікавленими фондами, асоціаціями та місцевою владою; та будь-які інші доручення, які доручає Міністр Збройних Сил.

Національний офіс у справах учасників бойових дій і жертв війни є ще однією державною установою, підпорядкованою Міністерству збройних сил, що з 1916 року підтримує всіх учасників бойових дій і жертв конфліктів [17].

Окрім того, у Франції також діє мережа недержавних організацій та асоціацій ветеранів, таких як Union fédérale des associations françaises d'anciens combattants et victimes de guerre [18] (Федеральний союз французьких асоціацій ветеранів і жертв війни).

5. Досвід Великобританії. Досвід участі у військових конфліктах ХХ та ХХІ століть, таких як Фолклендська війна чи війни в Іраку та Афганістані, заклали передумови для формування сучасної ветеранської політики держави.

Основним органом, відповідальним за реалізацію ветеранської політики, є Офіс у справах ветеранів (Office for Veterans' Affairs), що структурно відноситься до Кабінету міністрів та є відносно моло-

дим органом, який було утворено лише у 2019-му році. Його позиція підкреслює увагу до ветеранської політики на вищому урядовому рівні та наділяє можливостями дієво координувати відповідну політику.

Окрім того, частину функцій щодо ветеранів має на собі Управління у справах ветеранів (Veterans UK), що є частиною Міністерства оборони (Ministry of Defence, MOD) [19]. Veterans UK забезпечує безкоштовну підтримку ветеранам та їхнім сім'ям, включаючи телефонну лінію довіри, службу соціального забезпечення ветеранів, послуги перехідного періоду (Defence Transition Services) та виплати за схемою компенсацій у разі поранення або загибелі втрати.

Великобританія також активно підтримує реінтеграцію ветеранів у цивільне життя через програми працевлаштування та освіти. Так, наприклад, програма Career Transition Partnership надає підтримку у пошуку роботи, навчанні та розвитку кар'єри для військовослужбовців, які залишають службу.

Недержавні організації та благодійні фонди, такі як Королівський британський легіон (Royal British Legion) також відіграють важливу роль у підтримці ветеранів. Вони надають фінансову допомогу, консультації, організовують заходи та кампанії на підтримку прав ветеранів.

Цікавою практикою Великобританії стало прийняття у 2000-му році Угоди про збройні сили (Armed Forces Covenant) [20], яка початково представляла собою переважно «морально-політичний» документ щодо взаємних зобов'язань між Сполученим Королівством і британськими збройними силами. Нещодавно з 2022-го року його дія була зміцнена впровадженням конкретних юридичних зобов'язань, які покладаються на органи державної та місцевої влади, підприємства, школи, благодійні організації та інші установи, які імплементують цю угоду.

Особливо примітним досвід Великобританії є також через наявність спеціального стратегічного акту – План дій Стратегії ветеранів на 2022-2024 роки (Veterans' Strategy Action Plan 2022-2024). Подібні багаторічні плани, що розробляються на державному рівні та стають частиною національної політики, покращують правову визначеність для ветеранів чи не найкраще з досліджуваних прикладів.

З цього приводу в тексті Veterans' Strategy Action Plan 2022-2024 вказано: «У цьому Плані дій визначено кроки, які ми зробимо протягом наступних двох років, щоб досягти нашої мети зробити Сполучене Королівство найкращим місцем у світі для ветеранів до 2028 року. Ми робимо це не просто через наш моральний обов'язок перед тими, хто дали так багато. Ми діємо, тому що наші ветерани мають навички, досвід і знання, щоб зробити свій внесок у нашу

країну ще довго після закінчення їхньої військової служби. Цей уряд вважає наших ветеранів безцінним національним надбанням, і ми зробимо все можливе, щоб допомогти їм досягти успіху» [21].

Висновки. Професійна адаптація ветеранів є ключовою складовою їхньої успішної реінтеграції в цивільне життя, що потребує комплексного підходу та підтримки з боку держави. Як правило, законодавство та державні програми щодо підтримки колишніх військовослужбовців передбачають заходи професійної реабілітації, профорієнтацію та іншу допомогу під час перехідного періоду, навчання та перекваліфікацію, гарантії працевлаштування в державних та місцевих органах влади чи інших установах, пільги та фінансову допомогу у відкритті власної справи тощо.

США мають комплексне законодавство у сфері ветеранської політики, що складається як з нормативно-правових актів федерального рівню, так і з актів штатів. Ця система надає ветеранам широкий спектр можливостей, починаючи від допомоги під час перехідного періоду й до бажаної мети від навчання чи працевлаштування до відкриття бізнесу. На державному рівні розгалужена система підтримки ветеранів координується за допомогою єдиного Департаменту у справах ветеранів (VA). Важливим надбанням американського досвіду є створення спеціалізованого судового органу – Апеляційного суду США за позовами ветеранів (CAVC). В Україні, враховуючи потенційну кількість ветеранів та завантаженість судів загальної юрисдикції, доцільним може бути впровадження аналогічного органу. Подальші наукові дискусії можуть бути націлені на глибше дослідження такої можливості.

Європейський Союз не має єдиного законодавства щодо ветеранів, оскільки країни-члени регулюють це питання через національні правові системи. Разом з тим пан'європейські недержавні організації, такі як Європейська конфедерація ветеранів, відіграють певну роль у підтримці ветеранів на міждержавному рівні. Включення вітчизняних ветеранських асоціацій до загальноєвропейських рухів може спростити обмін досвідом, допомогти у висвітленні проблем та сприяти соціалізації ветеранів загалом.

Як Німеччина, так і Франція, мають систему соціального забезпечення ветеранів. В обох правових системах поступово відбувається кодифікація норм, що регулюють ветеранську політику. Втім французьке законодавство вирізняє більша кодифікація та

диференціація по вузьким категоріям. Окрім того, воно більшою мірою зосереджено на пенсійному забезпеченні та інших виплатах, аніж на забезпечення професійної адаптації та реінтеграції у цивільне життя. Щодо інституційної складової, то в обох країнах головним органом з реалізації ветеранської політики виступає Міністерством оборони та його окремі структурні підрозділи. В Німеччині частина повноважень покладена також на Федеральне міністерство праці та соціальних питань. Певна представницька та захисна роль відведена діяльності недержавних організацій, таких як Німецька асоціація ветеранів чи Федеральний союз французьких асоціацій ветеранів і жертв війни.

Великобританія на сьогодні виділяється політичним наміром стати країною з найрозвиненішою системою підтримки ветеранів та підкріплює власні амбіції наявністю стратегічного підходу, зокрема Плану дій Стратегії ветеранів на 2022-2024 роки. Це дозволяє забезпечити довгострокову правову визначеність та задати загальний вектор розвитку державної політики в цій сфері. Окрім того, примітним досвідом Великобританії є прийняття угоди Armed Forces Covenant, що змогла розвинути морально-політичні зобов'язання перед армією до системи конкретних юридичних зобов'язань, які бере на себе держава, школи, волонтери, підприємства та інші суб'єкти, що імплементували угоду. Щодо реалізації ветеранської політики, то дане питання в Великобританії, окрім Міністерства оборони, покладено також на Офіс у справах ветеранів, що структурно відноситься до Кабінету Міністрів, тобто на вищий урядовий рівень. Впровадження в Україні акту, подібного до Armed Forces Covenant, може стати предметом окремої наукової дискусії та потенційно матиме позитивні наслідки через можливе прагнення добровільно взяти на себе зобов'язання перед захисниками та водночас підвищити імідж та соціальну довіру.

Варто наголосити, що професійна адаптація ветеранів є важливою передумовою для успішного післявоєнного відновлення України та збереження економічної активності ветеранів. Використання іноземного досвіду, зокрема створення спеціалізованих судових органів, розробка національних стратегій підтримки ветеранів та активне залучення недержавних організацій, може стати предметом подальшої дискусії, направленої на пошук оптимального шляху для побудови ефективної системи підтримки ветеранів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крижний А. Після завершення війни кількість ветеранів зросте до 5-6 мільйонів осіб – Мінветеранів. *Економічна правда*. 27 травня 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/27/714276/>
2. Онлайн-опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців «Актуальні потреби та бачення можливостей для кар'єрного і професійного зростання ветеранів». Український Ветеранський Фонд. 15-25 січня

- 2024 року. URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-ierno-ho-i-profesiynoho-zrostannia-veteraniv/>
3. Базаєва М. Витоки новітньої структури та інституціоналізації державної політики щодо ветеранів у США. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2022. № 1 (33). URL: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/263326>
4. S.2248 - Veterans Benefits and Transition Act of 2018. URL: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2248>
5. S.153 - Supporting Veterans in STEM Careers Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/153?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=42>
6. S.2679 - Veterans Small Business Enhancement Act of 2018. URL: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2679?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=75>
7. H.R.2523 - THRIVE Act. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2523?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=17>
8. Simcox S.-R. Thirty Years of Veterans Law: Welcome to the Wild West. *Kansas Law Review*. 2019. Vol. 67, No. 3. P. 515–573. URL: <https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/27734>
9. Membership European Confederation of Veterans. URL: <https://europeanmovement.eu/Member/european-confederation-of-veterans/>
10. Bundesministeriums der Verteidigung (BMVg). URL: <https://www.bmvg.de/de>
11. Deutscher BundeswehrVerband. URL: <https://www.dbwv.de/>
12. Gesetz über die Versorgung der Opfer des Krieges (Bundesversorgungsgesetz - BVG). URL: <https://www.buzer.de/BVG.htm>
13. Gesetz über die Versorgung für die früheren Soldaten der Bundeswehr und ihre Hinterbliebenen. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/svg/>
14. Code des pensions militaires d'invalidité et des victimes de guerre. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074068/
15. Code de la sécurité sociale. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006073189/LEGISCTA000006172992/
16. Secrétaire d'Etat auprès du ministre des Armées, chargée des Anciens combattants et de la Mémoire. URL: <https://www.defense.gouv.fr/ministere/secretaire-detat-aupres-du-ministre-armees-chargee-anciens-combattants-memoire#title-19548>
17. L'Office national des combattants et des victimes de guerre. URL: <https://www.onac-vg.fr/>
18. L'Union fédérale. URL: <https://www.union-federale.com/>
19. Veterans UK website. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/veterans-uk>
20. Armed Forces Covenant. About the Covenant. URL: <https://www.armedforcescovenant.gov.uk/about-the-covenant/>
21. Veterans' Strategy Action Plan 2022-2024. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/631f08c38fa8f502013c122e/Veterans-Strategy-Action-Plan-2022-2024.pdf>

REFERENCES

1. Kryzhnyi A. Після завершення війни кількість ветеранів зростає до 5-6 мільйонів осіб – Мінветеранів. *Ekonomichna pravda*. 27 травня 2024. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/27/714276/> [in Ukrainian].
2. Online survey among veterans and active military personnel 'Actual needs and vision of opportunities for career and professional growth of veterans'. Ukrainian Veterans Fund. January 15-25, 2024. Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-ierno-ho-i-profesiynoho-zrostannia-veteraniv/> [in Ukrainian].
3. Bazaieva, M. (2022). Origins of the latest structure and institutionalization of state policy regarding veterans in the USA. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytyny*, 1 (33). Retrieved from: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/263326> [in Ukrainian].
4. S.2248 - Veterans Benefits and Transition Act of 2018. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2248>
5. S.153 - Supporting Veterans in STEM Careers Act. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/153?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=42>

6. S.2679 - Veterans Small Business Enhancement Act of 2018. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/2679?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=75>
7. H.R.2523 - THRIVE Act. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/2523?q=%7B%22search%22%3A%22VETERANS+EMPLOYMENT%22%7D&s=4&r=17>
8. Simcox, S.-R. (2019). Thirty Years of Veterans Law: Welcome to the Wild West. *Kansas Law Review*, Vol. 67, No. 3, 515–573. Retrieved from: <https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/27734>
9. Membership European Confederation of Veterans. Retrieved from: <https://europeanmovement.eu/Member/european-confederation-of-veterans/>
10. Bundesministeriums der Verteidigung (BMVg). Retrieved from: <https://www.bmvg.de/de>
11. Deutscher BundeswehrVerband. Retrieved from: <https://www.dbwv.de/>
12. Gesetz über die Versorgung der Opfer des Krieges (Bundesversorgungsgesetz - BVG). Retrieved from: <https://www.buzer.de/BVG.htm>
13. Gesetz über die Versorgung für die früheren Soldaten der Bundeswehr und ihre Hinterbliebenen. Retrieved from: <https://www.gesetze-im-internet.de/svg/>
14. Code des pensions militaires d'invalidité et des victimes de guerre. Retrieved from: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074068/
15. Code de la sécurité sociale. Retrieved from: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006073189/LEGISCTA000006172992/
16. Secrétaire d'Etat auprès du ministre des Armées, chargée des Anciens combattants et de la Mémoire. Retrieved from: <https://www.defense.gouv.fr/ministere/secretaire-detat-aupres-du-ministre-armees-chargee-anciens-combattants-memoire#title-19548>
17. L'Office national des combattants et des victimes de guerre. Retrieved from: <https://www.onac-vg.fr/>
18. L'Union fédérale. Retrieved from: <https://www.union-federale.com/>
19. Veterans UK website. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/organisations/veterans-uk>
20. Armed Forces Covenant. About the Covenant. Retrieved from: <https://www.armedforcescovenant.gov.uk/about-the-covenant/>
21. Veterans' Strategy Action Plan 2022-2024. Retrieved from: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/631f08c38fa8f502013c122e/Veterans-Strategy-Action-Plan-2022-2024.pdf>

MAMAIEV ILLIA

Research Assistant of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework
for the Innovative Development of NALS of Ukraine,
Postgraduate Student of the Department of European Union Law
of the Yaroslav Mudryi National Law University

REVIEW OF FOREIGN EXPERIENCE OF PROFESSIONAL ADAPTATION OF WAR VETERANS

Problem setting. After the end of the war, most of the veterans will be an economically active stratum of the population, who will need active support from the state when reintegrating into civilian life, but in return will be able to benefit the country by remaining active subjects of the national economy. The preservation and development of this potential is critically important both for the post-war recovery of Ukraine and for the establishment of social justice in relation to defenders. The study of foreign experiences is an important step in order to learn effective practices that can be adapted and applied to the Ukrainian context. Despite the fact that the experience of other countries does not always fully correspond to Ukrainian realities, it contains useful lessons and methods that can be modified to solve the specific challenges that Ukraine faces.

Analysis of recent researches and publications. Such domestic researchers as V.P. Kokhan, A.S. Kolisnyk, O.V. Shapovalova, V.I. Sheverdina, T. Zakharina, V.K. Malolitneva, R.A. Jabrailov. M. Bazaeva studied foreign experience using the example of the USA. At the same time, there is no comprehensive overview of foreign policy regarding the support of veterans and their reintegration into civilian life in domestic works.

Purpose of research is to carry out a general review of foreign experience in issues of support for veterans using the

example of the USA, EU, Germany, France and Great Britain.

Article's main body. The article examines the issue of professional adaptation of veterans as a key element in the successful reintegration of military personnel into civilian life. It outlines the experiences of the United States, the European Union, Germany, France, and the United Kingdom to identify effective veteran support practices that could be adapted to the Ukrainian context. The focus is on the legal and organizational aspects of veteran policies, including legislative support and the involvement of both governmental and non-governmental organizations in the outlined area.

The article concludes that the United States has a well-developed system of veteran support, primarily driven by the Department of Veterans Affairs (VA). Special attention is given to the functioning of the U.S. Court of Appeals for Veterans Claims (CAVC). It is suggested that the establishment of a similar specialized judicial body could be an important step for Ukraine to effectively protect veterans' rights in the post-war period.

The article highlights the absence of unified legislation on veterans within the European Union. Nevertheless, it emphasizes the role of pan-European non-governmental organizations in this field, such as the European Confederation of Veterans. The legal and institutional framework for veteran policies in specific EU member states, particularly Germany and France, is also discussed.

Special attention is given to the experience of the United Kingdom, which aspires to have the most advanced veteran support system. It is noted that the strategic approach to veteran policy, particularly through the Veterans' Strategy Action Plan 2022-2024, provides long-term legal certainty for veterans and enhances the effectiveness of state policy.

Conclusions and prospects for the development. The article underlines that professional adaptation of veterans is a critical precondition for successful post-war recovery in Ukraine and the preservation of veterans' economic activity. The use of foreign experience, particularly the creation of specialized judicial bodies, the development of national veteran support strategies, and the active involvement of non-governmental organizations, could become a subject of further discussion aimed at finding the optimal path for building an effective veteran support system in Ukraine.

Key words: state support, social policy, reintegration, post-war recovery

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Мамаєв І. О. Огляд іноземного досвіду щодо професійної адаптації ветеранів війни. *Право та інновації*. 2024. № 3 (47). С. 70–77.